

Uitgangspunten vakcentrales voor opstellen arbocatalogi

1. Inleiding

Nu het wetgevingstraject achter de rug is en de inhoud van de nieuwe arbowet- en regelgeving bekend, wordt van sociale partners verwacht verder invulling te geven aan de arbocatalogi. Om op een zinnige wijze invulling te kunnen geven aan die catalogi, is het voor vakbonden van belang te weten wat een arbocatalogus nu precies is en wat voor de vakcentrales belangrijke randvoorwaarden/criteria zijn om met een arbocatalogus aan de slag te gaan

2. Kenmerken van de arbowet- en regelgeving

In de nieuwe arbostructuur hebben werkgevers en werknemers een grotere verantwoordelijkheid gekregen voor het maken van een arbobeleid in de onderneming. De overheid stelt in de arbowet- en regelgeving doelvoorschriften vast. Deze geven het wettelijke beschermingsniveau aan dat werkgevers moeten bieden aan werknemers. In die wet staan zowel concrete als vage doelvoorschriften. Concrete doelvoorschriften zijn voorzien van een grenswaarde. Groot voordeel van een concreet doelvoorschrift in de vorm van een grenswaarde is dat die precies aangeeft wanneer de blootstelling aan een risico te groot wordt. Naast de arbowet- en regelgeving, het publieke domein, is er ook een privaat domein. Van werkgevers en werknemers wordt verwacht dat ze zelf (privaat) afspraken maken over de manier waarop ze aan die wettelijke doelvoorschriften gaan voldoen. Men zal dus voor allerlei risico's die zich in een sector afspelen, middelen moeten verzamelen, waarmee een risico kan worden aangepakt, zodanig dat het doel wordt bereikt. Dit alles kan worden vastgelegd in een arbocatalogus.

Een arbocatalogus is een richtinggevend, praktisch en toegankelijk hulpmiddel, dat mogelijkheden (methoden of middelen) aanreikt om aan de doelvoorschriften te voldoen. De arbocatalogus wordt zoveel mogelijk aangepast aan de stand der techniek en aan ontwikkelingen in de wetenschap. Nieuwe mogelijkheden kunnen dan worden toegevoegd.

3. De arbocatalogus

Inmiddels zijn er in 'arboland' veel meningen over wat een arbocatalogus zou moeten zijn en wat er wel of niet in zo'n arbocatalogus thuishoort. De vakcentrales hebben inmiddels bepaald wat de algemene uitgangspunten van een arbocatalogus dienen te zijn;

- a. In een catalogus dienen alle relevante risico's die in een branche of sector aanwezig zijn te worden behandeld, met als eindresultaat dat de catalogus een zoveel mogelijk dekkend karakter zal hebben.

Sociale partners bepalen zelf wanneer een catalogus in definitieve vorm wordt aangeboden aan de Arbeidsinspectie ter toetsing en goedkeuring. Er kunnen redenen zijn om een arbocatalogus over een periode te 'vullen', met als gevolg dat een arbocatalogus in delen (bijvoorbeeld per risico) wordt gemaakt. Het is hierbij van belang dat sociale partners vooraf heldere spelregels met elkaar afspreken over welke risico's in welke volgorde zullen worden opgenomen.

- b. Een arbocatalogus is primair een hulpmiddel op sector- of branche niveau. *De SER acht het wenselijk dat arbocatalogi vooral op het niveau van de sector tot stand komen. Een van de grote voordelen hiervan is dat op die manier een koppeling mogelijk is met vraagstukken en afspraken op belendende beleidsterreinen. Op branche- of sectorniveau tot stand gekomen afspraken hebben voorts als voordeel dat deze een groot bereik hebben. Arborisico's zijn vaak sector- of branchespecifiek. Dan ligt het voor de hand om methoden en middelen om die risico's te voorkomen of te beheersen ook op dat niveau in arbocatalogi vast te leggen, uiteraard in overeenstemming met de stand der techniek in de betreffende sector of branche. Voor de AI is een van de voorwaarden om een arbocatalogus te accepteren dat die wordt gedragen door sociale partners in de betreffende sector of branche. Dat is een criterium waar de vakcentrales aan hechten. Ook het duidelijk beschrijven van het werkgebied waarvoor de arbocatalogus geldt, is een toetsingscriterium voor de AI.*
- c. Een arbocatalogus dient praktisch en begrijpelijk van inhoud te zijn. Tevens is de arbocatalogus onderscheidend: aangedragen oplossingen moeten zo precies mogelijk worden geformuleerd, zodat er geen discussie kan ontstaan of een gekozen oplossing nu wel of niet uit een arbocatalogus komt. *Een doelstelling van de nieuwe wetgeving was dat deze helder van inhoud moest zijn. Dat is slechts ten dele gelukt, maar de inhoud van de arbocatalogus kunnen sociale partners wel zelf vastleggen in begrijpelijke termen. De AI verlangt dat arbocatalogi begrijpelijk zijn, logisch, niet in strijd met de wet en geschikt om het in het doelvoorschrift vervatte beschermingsniveau te bereiken.*
- d. Een arbocatalogus dient openbaar te zijn voor andere sectoren *De bedoeling is dat sectoren en branches van elkaars ideeën kunnen leren. Door openbaarheid te geven aan arbocatalogi zal men in sectoren waar men minder ver is, gemotiveerd worden soortgelijke resultaten te behalen. Bovendien kunnen oplossingen hier en daar, met wellicht enkele aanpassingen, worden overgenomen. De AI verlangt dat arbocatalogi transparant zijn.*
- e. Een arbocatalogus is te zien als een oplossingenboek waarin middelen en goede werkwijzen worden omschreven en waaruit men kan kiezen teneinde risico's te verminderen of op te heffen *Hoewel niet altijd even makkelijk te vinden, is er inmiddels veel informatie over het inrichten van gezonde en veilige werkplekken voorradig. Arboconvenanten, cao-afspraken, beleidsregels, AI-bladen, interne instructies van de Arbeidsinspectie, maar ook eigen producten van de vakcentrales en hun bonden zijn belangrijke informatiebronnen.*

- f. In een arbocatalogus staan middelen beschreven en/of werkmethoden beschreven om aan de wet te kunnen voldoen.

Normen en grenswaarden horen in de arbowet- en regelgeving. Helaas staan er weinig grenswaarden (en dus concrete doelvoorschriften) in de nieuwe arbowet- en regelgeving. De vraag is of, wanneer er geen duidelijke grenswaarde bestaat voor een risico, sociale partners afspraken moeten gaan maken over concretisering van zo'n grenswaarde. Een grenswaarde is geen doel op zich, maar wel een belangrijk ijkpunt om te weten waar je 'naartoe' moet en te weten wat wel en wat niet een 'goede praktijk' of hulpmiddel is. Uit globale doelvoorschriften en daarbij behorende toelichtingen kunnen (en moeten om daarop te kunnen handhaven) concrete normen worden afgeleid. Een overzicht in een preambule waarin bestaande normen worden opgesomd, vermijdt oeverloze discussies over een door sociale partners overeen te komen grenswaarde en geeft partijen houvast.

- g. Een arbocatalogus kan alleen worden afgesloten wanneer die de instemming heeft van de bij de vakcentrales aangesloten belanghebbende bonden.

In veel sectoren en branches zijn de bonden van FNV, CNV en/of MHP actief, maar niet in alle. De vraag is wie daar namens werknemers een arbocatalogus gaat afsluiten. In de Stichting van de Arbeid zou een werkwijze afgesproken kunnen worden die vergelijkbaar is met de werkwijze rond de 'gevlagde' branche RI&E-instrumenten. Een andere mogelijkheid is dat een commissie van de Stichting in deze gevallen een 'goedkeuring' geeft aan arbocatalogi in vakbonds- of werkgeversvreemde branches. Van belang zijn in elk geval goede afspraken tussen de collega-bonden en -vakcentrales.

- h. In een arbocatalogus wordt in de preambule een overzicht gegeven van bestaande normen en grenswaarden voor de in de arbocatalogus beschreven risico's.

Zie ook onder punt f. Bestaande grenswaarden en normeringen kunnen verkregen worden uit verschillende bronnen. Zo staan er in arboconvenanten, in beleidsregels, NEN-normen en interne instructies van de AI veel grenswaarden en normen omschreven. De meeste van deze grenswaarden hebben een breed of minder breed gedragen wetenschappelijke basis.

- i. In een arbocatalogus wordt niet verwezen naar grenswaarden en normeringen die een lager beschermingsniveau bieden dan de huidige grenswaarden en normeringen in de onder punt h. bedoelde bronnen.

Dit punt is van groot belang. Het bestaande beschermingsniveau dient tenminste te worden gehandhaafd.

- j. Wanneer er een arbocatalogus in een sector wordt afgesloten, betekent dat niet dat er geen cao-afspraken over scherpere grenswaarden en normeringen en/of over middelen en methoden om aan concrete doelvoorschriften te voldoen kunnen worden gemaakt: m.a.w. het een sluit het ander niet uit.

Het grote voordeel van een arbocatalogus is evenwel dat de AI een marginale toets zal uitvoeren op de gemaakte arbocatalogus. Daarbij wordt gekeken naar

- *omschrijving werkingssfeer (branche/sector)*
- *betrokkenheid van werkgevers en werknemers*
- *beschikbaarheid voor alle werkgevers en werknemers*
- *de vraag of de arbocatalogus begrijpelijk en logisch is en niet strijdig met de wet*
- *geschiktheid van de middelen en methoden om te kunnen voldoen aan het in de wet- en regelgeving vereiste beschermingsniveau.*

Indien de branchecatalogus is opgenomen in of gekoppeld aan een cao kunnen werkgevers en werknemers in die branche verzoeken om een algemeen verbindendverklaring.

- k. Bij het opstellen van arbocatalogi moet rekening gehouden worden met de arbeidshygiënische strategie en de stand van de techniek. Dat betekent dat aangegeven moet worden welk middel in welke situatie geschikt is om het doel te bereiken.

Zo kan bijvoorbeeld rekening gehouden worden met aard en frequentie van blootstelling aan het betreffende risico en kunnen meerdere middelen geschikt zijn voor dezelfde situatie, maar is het ene zowel effectiever als duurder.

- l. Omdat de stand der techniek verandert en de wetenschap zich ontwikkelt, zal een arbocatalogus altijd in de tijd gedateerd zijn. Een arbocatalogus zal slechts een beperkt aantal jaren mee kunnen en zal daarna moeten worden herzien.

Daarop gelet is het verstandig om bij het afsluiten van de arbocatalogus afspraken te maken over tussentijdse evaluaties, bijvoorbeeld eens in de twee jaar. Deze periodieke screening ziet op onderhoud in verband met kleine gebreken of aanvullingen, wijzigingen in wet- en regelgeving of in de stand der techniek, wetenschap of professionele dienstverlening. Op grond van deze screening kunnen nieuwe middelen worden toegevoegd.

4. Traject tot 2010

De bedoeling is dat uiterlijk per 1 januari 2010 alle dan nog geldende beleidsregels vervallen. In de komende drie jaar dienen in de beleidsregels opgenomen middelen en methoden, die men wil behouden, dus een plaats te krijgen in de arbocatalogi. Zodra met betrekking tot een bepaald risico afspraken zijn gemaakt in een arbocatalogus, vervalt voor de betreffende sector de beleidsregel met betrekking tot dat risico. Daar waar arbocatalogi niet tot stand komen, zal de AI streng gaan controleren. Werkgevers hebben er dus alle belang bij dat de aanpak van arbocatalogi zal slagen.

De vakcentrales houden ontwikkelingen rond arbocatalogi bij, stimuleren, begeleiden en coördineren die met behulp van een kennis- en expertisecentrum. Op de sites van de vakcentrales en de bonden wordt de nodige informatie verschaft over de uitgangspunten en beoordelingscriteria van de vakcentrales, afspraken in de Stichting van de Arbeid en met SZW, tot stand gebrachte en door de AI getoetste arbocatalogi etc.